

Warszawa, dnia 6 kwietnia 2020 r.

Stanowisko
Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
Polskiej Akademii Nauk (KPZK PAN)
na temat architektury programów operacyjnych w Polsce
w ramach europejskiej polityki spójności w latach 2021-2027

KPZK PAN jest niezależnym ciałem skupiającym specjalistów z różnych dyscyplin naukowych zajmujących się polityką przestrzenną i regionalną na poziomie tak krajowym, jak i europejskim. Od wielu lat uczestniczy w debacie nad formami pomocy dla obszarów zmarginalizowanych i peryferyjnych w Polsce. Bierze także udział w dyskusji na temat celów i narzędzi polityki spójności, jakie wykorzystywane są w kolejnych okresach programowania UE. Członkowie KPZK PAN mają duże doświadczenie w realizacji badań ewaluacyjnych związanych z pomocą strukturalną UE na terenie Polski. 23 stycznia 2020 odbyło się posiedzenie plenarne Komitetu, z udziałem przedstawicieli DG REGIO Komisji Europejskiej, podczas którego omówiono *Strategic challenges of programming for regional development after 2020*. Niniejsze Stanowisko wykorzystuje wnioski jakie wynikają z przeprowadzonej wówczas dyskusji.

Doświadczenia Polski w zakresie kształtowania modelu polityki spójności cieszą się głębokim szacunkiem w całej Europie. Zakres decentralizacji systemu wdrażania programów UE umożliwił zbudowanie efektywnej i sprawnej polityki regionalnej nie tylko na poziomie centralnym w Warszawie, ale także na poziomie regionalnym w 16 polskich województwach, realizujących odrębne Regionalne Programy Operacyjne. Dotyczyło to między innymi kreowania potencjału w zakresie programowania, finansowania, monitoringu, ewaluacji i wyboru projektów. Wielkość alokacji Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFSI) zarządzanej na poziomie województw była zarówno w latach 2007-2013 i 2014-2020 większa niż jakakolwiek koperta inwestycyjna EFSI w innych krajach członkowskich. Wynikiem zdecentralizowanej interwencji UE w Polsce były między innymi znaczące zmiany strukturalne, istotny wpływ na PKB i rynek pracy, poprawa dostępności przestrzennej oraz inne pozytywne zmiany rejestrowane nie tylko na poziomie krajowym, ale

także regionalnym i lokalnym. W tym systemie udało się zrealizować dziesiątki tysięcy projektów lokalnych odnoszących się m.in. do rewitalizacji centrów miejscowości, budowy infrastruktury komunalnej czy też podnoszących poziom kompetencji mieszkańców.

Jednym z istotnych rozstrzygnięć w zakresie polityki spójności w latach 2021-2027 jest określenie listy i zakresu programów operacyjnych. Jednoznacznie pozytywnie odnosimy się do założenia kontynuowania regionalnych programów operacyjnych także w latach 2021-2027. Pozytywnie oceniamy także zawarte w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i rozwinięte w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 propozycje dotyczące Obszarów Strategicznej Interwencji. Jednak budzi nasze wątpliwości proponowana architektura interwencji w zakresie obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Według Założeń do Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 wszystkie trzy warianty przewidują Program Ponadregionalny w zakresie wspierania obszarów o deficytach rozwojowych (słabszych gospodarczo). Taki program nie ma w Polsce odpowiednika w obecnej perspektywie, ale nie miał też w poprzednich okresach programowania. Zaznaczamy przy tym, że w naszej opinii właściwe wydaje się założenie o centralnym wyznaczeniu obszarów zagrożonych marginalizacją (przy zastosowaniu jednolitych obiektywnych kryteriów). Jednocześnie sama realizacja zadań związanych z przeciwdziałaniem tej marginalizacji w sposób najwłaściwszy może być koordynowana na szczeblu wojewódzkim. Jej skuteczne i efektywnie wdrażanie dotyczy natomiast w większości przypadków poziomu lokalnego.

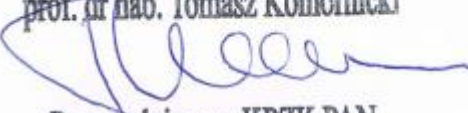
Proponowany na lata 2021-2027 model pozostaje w sprzeczności z zasadą subsydiarności (pomocniczości). Prowadzenie polityki rozwoju regionu to ustawowa kompetencja samorządów województw. KPZK PAN stoi na stanowisku, że interwencja na obszarach z deficytami rozwojowymi/słabszych gospodarczo powinna zostać włączona do regionalnych programów operacyjnych. Ich zakres i instrumentarium interwencji podlega bowiem szerokiej konsultacji społecznej, uwzględniając w największym możliwym stopniu specyfikę lokalną poszczególnych terytoriów. Umożliwia to efektywną realizację działań interwencyjnych w zgodzie z założeniami podejścia zorientowanego terytorialnie, które pozostaje podstawą paradygmatu wspólnotowej polityki spójności oraz krajowej polityki rozwoju. Tworzenie odrębnego programu centralnego jest rozwiązaniem nieefektywnym, ponieważ oznacza powielenie struktur wdrożeniowych. Dla interwencji służącej między innymi poprawie jakości i skuteczności zarządzania strategicznego na poziomie regionów i samorządów lokalnych, dotyczącej między innymi innowacji społecznych, rynków pracy, integracji społecznej, opieki zdrowotnej i opiekuńczej oraz rozwoju kompetencji

zawodowych właściwe są przede wszystkim regionalne programy operacyjne. Decyzja co do rodzaju interwencji i jej wymiaru powinna należeć do samorządów województw, które w oparciu o właściwe strategie rozwoju, w partnerstwie z samorządem lokalnym, będą w stanie najlepiej dostosować narzędzia interwencji do zidentyfikowanych wyzwań. Warto także zwrócić uwagę na fakt, że nowe możliwości w zakresie koordynacji polityki regionalnej stwarzają zaproponowane przez Rząd kontrakty programowe.

Opowiadamy się zatem za rozwiązaniem, aby odpowiednia pula środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu Ponadregionalnego dotyczącego wspierania obszarów o deficytach rozwojowych/obszarów słabszych gospodarczo została skierowana do Regionalnych Programów Operacyjnych z uwzględnieniem, wyznaczonego centralnie, terytorialnego zasięgu projektowanego Programu Ponadregionalnego. Rozwiązanie to w obliczu mniejszego budżetu europejskiej polityki spójności oraz nowych wyzwań przed którą stanie Europa w okresie po kryzysie SARS-CoV-2 jest kluczowe dla efektywnej realizacji potrzeb mieszkańców w zakresie dostępu do usług publicznych obszarów marginalizowanych.

Jako KPZK PAN jesteśmy również otwarci na dyskusję odnośnie sposobu interwencji w Polsce Wschodniej.

W imieniu Komitetu

prof. dr hab. Tomasz Komornicki

Przewodniczący KPZK PAN